

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 42

Заснований в 1996 році

Рівне – 2009

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 42. — Рівне: РДГУ, 2009. — 186 с.

Збірник наукових праць містить статті з проблем викладання мов і літератур світу, а також з теорії і методики виховання, професійної орієнтації, розвитку та навчання учнів і студентів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 27.11.2009 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 01.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2009

Ключевые слова: *обучение одаренных школьников, иноязычная проектная деятельность, развитие умений.*

The summary. *Project approach to study a foreign language the gifted pupils, its stages and complex of exercises and communicative tasks for development of intellectual capabilities is focused in the article.*

Key words: *study of the gifted pupils, foreign project activity, development of skills.*

Одержано редакцією 02.09.2009 р.

УДК: 378.14:[316.454.52:159.928]

Т.О. ПИВОВАРЧУК

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Резюме. *Статтю присвячено проблемі розвитку комунікативних здібностей.*

Ключові слова: *комунікативні здібності, комунікативна діяльність, спілкування.*

Постановка проблеми. Економічна і соціальна перебудова суспільства сприяє якісним змінам у системі ціннісних орієнтацій людей, появі нових моделей поведінки, формуванню нових моделей передачі підростаючому поколінню комунікативного досвіду. Розвиток комунікативних здібностей допомагає особистості гнучко поєднувати свою активність з активністю інших членів суспільства. Тому без достатнього рівня сформованості цих здібностей ніяка діяльність не може бути ефективною [4]. Саме з цієї причини вчені, які досліджують проблему вдосконалення професійної підготовки різного роду спеціалістів (економістів, менеджерів, юристів, педагогів, психологів, тренерів, працівників сфери обслуговування та ін.), все більше уваги надають формуванню в них характеристик комунікативної діяльності. Таким чином, науковий аналіз цієї проблеми стає свого роду ключем до вирішення багатьох психологічних проблем у сфері міжособистісної взаємодії як у діловому, так і в побутовому аспектах.

З'ясування факторів, які впливають на успішність розвитку комунікативних здібностей студентів є метою даної статті. Під розвитком комунікативних здібностей слід розуміти динамічний процес їхньої цілеспрямованої, поступальної та якісної зміни у процесі спеціально-організованої навчальної діяльності.

Формування комунікативних здібностей студентів відкриває нові можливості в розв'язанні проблем їх подальшого особистого та професійного життя. Проблема комунікативних здібностей особистості не є новою для психологічної науки, її досліджували А.В. Батаршев, Г.С. Васильєв, Н.Р. Вітюк, В.В. Гаркуша, С.Д. Максименко, Р.С. Немов інші.

Аналізуючи сучасну наукову літературу, зауважимо, що донедавна в психології набагато більше уваги приділяли здібностям предметно-пізнавального характеру. Вони називаються здібностями до різних видів теоретичної та практичної діяльності, хоча комунікативні здібності мають не менше значення для психологічного розвитку індивіда, його соціалізації і набуття ним необхідних форм суспільної поведінки.

Сьогодні значення категорії спілкування, зумовлене загальним інтенсивним розвитком всієї системи наук, які вивчають людину, здійснює великий вплив і на зацікавленість до проблеми комунікативних здібностей.

Особливо важливого значення набуває проблема розвитку комунікативних здібностей в період юнацтва та ранньої зрілості, який називають найбільш кризовим та критичним, оскільки саме в цей період відбуваються досить істотні якісні зміни в розвитку особистості. Вік ранньої зрілості виступає як період самовизначення людини у світі, проектування саморозвитку, творення життєвих перспектив.

Розвиток механізмів самоусвідомлення молодої людини зумовлюється вимогами її життя та діяльності. Розширення кола спілкування, зміна місця навчання й інтенсифікація контактів часто призводять до того, що юнак постає перед необхідністю здобувати позиції в новому колективі, встановлювати стосунки з різними за походженням, віком та соціальною приналежністю оточуючими людьми [4]. Такі обставини спонукають молодь глибше оцінити свої можливості, усвідомити власні індивідуальні особливості з точки зору їхньої відповідності або невідповідності вимогам, які пред'являє життя [4].

Якщо для раннього дитинства характерне формування вищих психічних функцій, здібностей, то у юнацькому віці та у віці ранньої зрілості настає період соціального мислення, самосвідомості, ініціативи. Саме в цю пору людина з об'єкта перетворюється на суб'єкт виховання, а точніше самовиховання.

Разом з розвитком загального інтелекту, сфери цінностей і саморегуляції студентів розвивається їх здатність до адекватної оцінки і прогнозу соціальних ситуацій. А це відбувається завдяки розвитку комунікативних здібностей, які дозволяють студентам реалізувати важливу для особистості потребу в спілкуванні та взаємодії з іншими людьми, успішно адаптуватися до реалій життя.

Комунікативні здібності особистості мають насамперед соціальну природу, їх розвиток здійснюється на основі індивідуально-психологічних особливостей у певному соціальному середовищі, специфічному в соціокультурному та етнопсихологічному планах на конкретному етапі розвитку суспільства. Зважаємо також на те, що розвиток особистості пов'язаний із розвитком соціуму (макро- і мікросередовища). Йдеться про взаємовплив особистості і соціуму: соціум активно впливає на індивіда, але й особистість проявляє активність стосовно себе й середовища.

Загальноприйнятим у психології є принцип зв'язку діяльності з життям. Необхідність уведення цього принципу в навчальний процес обумовлена сутністю комунікативних здібностей. Сфера реалізації

комунікативних здібностей набагато ширша, ніж просто спілкування з викладачами та однокурсниками, отже й комунікативна діяльність повинна охоплювати якнайбільше сфер життєдіяльності студента. Інакше кажучи, комунікативна діяльність повинна зачіпати інтереси молодшої людини, стосуватися не тільки початкової діяльності, спрямованої на розвиток їхніх потенційних можливостей, на стимулювання їхньої пізнавальної активності, на професійне самоствердження професійних фахівців, на оволодіння ними професією, на формування ціннісних орієнтацій, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю.

Дослідження комунікативних здібностей студентів передбачає також врахування того, що становлення особистості молодшої людини відбувається в навчальній групі, яка є одночасно як суб'єктом спільної діяльності студентства, так і суб'єктом спілкування. Навчальна група характеризується загальними психологічними ознаками, властивим всім людським групам, і специфічними психологічними особливостями, властивим тільки для навчально-виховного колективу. Таким чином крім урахування вікових особливостей студентів, їхніх інтересів, важливо будувати комунікативну діяльність з урахуванням особливостей академічної групи: групових інтересів, цінностей, наявності мікрогруп усередині групи, стосунків між цими мікрогрупами (конкуруючі, взаємодіючі) та усередині їх.

Узагальнення наукової літератури дає можливість виокремити наступні мотиви формування комунікативних здібностей у студентів: потреба в пізнанні; потреба в самопізнанні і самоствердженні; альтруїстичні (соціальні) мотиви; бажання оптимального спілкування; потреба в домінуванні, яка включає в себе потребу в певному рівні визнання.

Розвиток пізнавальної потреби пов'язаний з набуттям людиною знань. Індивід у зв'язку з цим розуміється як відкрита система з тенденцією приймати активну участь у всьому, що відбувається в навколишньому світі. Умовою ефективності комунікативної діяльності, таким чином, є відкритість людини як установка на адекватне сприймання нової інформації, як складне утворення, яке включає пізнавальні, особистісні й професійні компоненти, які опосередковують прояв креативності в процесі безпосередньої підготовки індивіда до майбутньої діяльності [2]. Мотивація росту та розвитку, внутрішня готовність особистості до продуктивних змін пов'язана з рефлексивними властивостями особистості [3]. Рефлексія виражає міру усвідомлення особистістю власних комунікативних здібностей, міру адекватності самооцінки комунікативної поведінки у повсякденних актах комунікації, в значимих ситуаціях і в умовах екстремального спілкування, ступінь усвідомлення особистістю свого положення в системі соціально-психологічних відносин. Вивчення внутрішніх механізмів рефлексії дозволяє внести в навчальний процес елементи організації внутрішнього контролю з метою формування і подальшого вдосконалення комунікативних здібностей. Найбільш важливою тут є суб'єктивна готовність індивіда до реалізації рефлексного процесу.

Здібності людини – внутрішні умови її розвитку, які формуються під впливом зовнішніх умов – розвиваються у процесі взаємодії людини із зовнішнім світом. Проте здібності суспільної людини відносно до кожної конкретної людини є тільки можливостями, що реалізуються чи не реалізуються залежно від умов, у яких перебуває даний індивід, і залежить безпосередньо від місця, яке він займає в цих умовах. Тому серед інших чинників, які детермінують особливості формування комунікативних здібностей, постають соціально-психологічні (соціалізація, соціальні норми, соціальні ролі, установки) і, в тому числі, етнопсихологічні традиції (звичаї, табу, пов'язані зі стереотипними ситуаціями, етикетом, соціальним символізмом).

У процесі комунікативної підготовки молоді слід враховувати те, що формування особистості неможливе без оволодіння, присвоєння, використання нею продуктів людської культури, без розпредмечування винесених назовні здібностей багатьох людей, поколінь, які зафіксовані в культурній спадщині. Засвоюючи продукти людської культури, в кінцевому підсумку людина розвиває й свої індивідуальні здібності. Тому одним із чинників формування комунікативних здібностей вважаємо психологічні особливості соціокультурного, етнічного середовища, в якому відбувалась соціалізація особистості. Етика, естетика, народна мораль, національна філософія, національний спосіб мислення, національний світогляд, елементи національного характеру і темпераменту нації, які сформувались протягом століть, неодмінно накладають свій відбиток на особистість, яка формується, через систему оригінального світосприймання і осмислення дійсності [6].

Значну роль відіграє власний життєвий досвід комуніканта. Йдеться про те, що комунікативні здібності формуються в самій взаємодії, де він бере участь, і де виявляються його психічні та соціальні якості, що детермінують комунікативну поведінку. Отже, передумови комунікативних здібностей людини як її вищих психічних функцій створюються в процесі соціалізації.

Значний вплив на успішність розвитку здібностей до спілкування має сім'я як перший інститут соціалізації особистості. Вона визначає систему відносин індивіда зі світом, найближчим оточенням, своїм власним «Я», а тому є одним із первинних чинників розвитку особистості загалом і формування комунікативних характеристик зокрема. Цьому сприяє позитивний психологічний мікроклімат сім'ї, особливості становлення особистості в дитинстві та юності, безпосередній характер взаємовідносин між батьками і дітьми в повсякденному спілкуванні. Це зумовлює прояв соціально-комунікативної активності індивіда в різноманітних поза сімейних угрупованнях.

Специфіка взаємодії дитини з близькими дорослими полягає у тому, що всі види таких контактів, засоби комунікативної діяльності, а основне – афективне забарвлення – значно зумовлюють і визначають динаміку потреби в спілкуванні та емоційному контакті, її індивідуальних особливостей. Це, в свою чергу, є основою для формування стилю соціальної поведінки дітей в подальших контактах з ровесниками та іншими дорослими.

Спілкування з оточуючими людьми забезпечує можливість отримати досвід безпосередньої взаємодії. Всяка навчальна група для індивіда постає як соціокультурний суб'єкт спілкування, який є одночасно і суб'єктом співпраці, суб'єктом спільної діяльності. Тому вважаємо, що розвиток комунікативних здібностей значно зумовлений психологічними характеристиками навчальної групи, де внаслідок взаємодії і спілкування студенти взаємовпливають один на одного. Для розвитку комунікативних здібностей мають значення: психологічні детермінанти комунікативного потенціалу навчальної групи; соціально-психологічний клімат групи і його вплив на характер взаємодії між членами групи; рівень згуртованості групи; стиль внутрішньої групової комунікації; структура і рівень розвитку міжособистісних стосунків.

Важливою соціально-психологічною характеристикою особистості, що визначає ступінь незалежності, самостійності й активності людини в досягненні своєї мети, розвитку почуття особистої відповідальності, є локус контролю. В осіб із внутрішнім (інтернальним) локусом контролю більш виражені риси відкритості до спілкування, вони більш комунікабельні, емоційні, відрізняються почуттям власної соціальної відповідальності, в більшій мірі приймають своє «Я». Екстерналам, особам із зовнішнім контролем, навпаки, більш властиві догматизм, підозрілість, тривожність, і, як наслідок – закритість у спілкуванні. Спрямованість людини на взаємодію із зовнішнім світом теж сприяє прояву комунікативних здібностей. Відомо, що більш комунікабельними є екстраверти. Як особистості, спрямовані на зовнішні контакти, вони, як правило, прагнуть поділитися своїми думками, безпосередньо відгукуються на зовнішні враження.

Висока загальна культура людини, ерудиція, почуття оптимізму до навколишнього світу і стосовно самого себе, повага і симпатія до своїх співбесідників також сприяють ефективності розвитку комунікативних здібностей особистості [1].

Наведені й охарактеризовані чинники розвитку комунікативних здібностей особистості мають інтегральний вплив на людину. Індивід, оточений ними, в них же перебуває і розвивається як комунікатор, завдяки власній активності, реалізує себе в самому процесі спілкування, у взаємодії з суспільством.

Комунікативні якості членів групи проявляються в комунікативних взаємовідносинах, які відображають активність психологічних взаємозв'язків індивідів, характеризуючи особистісну опосередкованість процесів спілкування. Суттєвими показниками комунікативних взаємин є засоби спілкування, переважаючі форми звертання між індивідами є структура безпосередньої чи опосередкованої комунікації в групі (так звана комунікативна сітка) [4]. Примітно, що там, де домінують відносини товариського співробітництва і взаємодопомоги, взаємної поваги, людина відчуває задоволеність у спілкуванні з іншими людьми, задоволеність від своєї приналежності до даної групи. І, навпаки, в колективі, де панують формальні, байдужі, а тим більше неприязні стосунки, особистість відчуває емоційну відчуженість і навіть стресовий стан, якщо тут присутні скриті чи явні конфлікти, внаслідок чого знижується її соціальна активність.

Практика навчально-виховної роботи дає можливість зробити висновок, що одним з основних чинників розвитку комунікативних здібностей студентів є їх соціально-комунікативна активність. Дослідники відзначають такі структурні компоненти соціально-комунікативної активності:

- афективний, який визначає ступінь вираженості емоційного відношення студента до соціального оточення;

- когнітивний – здатність осмислювати процес спілкування (спостерігати, розуміти), прогнозувати ситуації спілкування; уміння інтуїтивно визначати стан однолітка, вникати в думки, почуття, переживання, у його внутрішній світ; здатність до самопізнання, рефлексії.

- аксіологічний – інтерес і потреба в спілкуванні (їхня домінуюча спрямованість); система ціннісних орієнтацій в сфері спілкування; оцінки і судження старшокласників, їхні соціальні настанови;

- праксеологічний – наявність досвіду соціально-комунікативної діяльності (спілкування); сформованість комунікативних навичок і навичок взаємодопомоги, креативного спілкування з однолітками; рівень розвитку соціальної рефлексії; істотна вага «комунікативних вартостей» у системі цінностей особистості [7].

Як відзначає американський філософ Джон Льюїс, особистість, що розвивається, - це не та, котра все більш концентрується на собі, а та, котра постійно розширює коло свого спілкування з іншими: від своєї родини до встановлення зв'язків з населенням своєї місцевості, а через нього з більш широкими верствами суспільства, і, нарешті, шляхом інтенсивнішого спілкування з членами будь-якої людської раси за межами свого суспільства до спілкування з усім людством.

Потреба в спілкуванні, як одна з найважливіших соціальних потреб людини, з розвитком особистості розширюється і поглиблюється як за формою так і по суті. Людині необхідно спілкуватися значно більше, ніж всім іншим живим істотам саме тому, що її активність здійснюється через задоволення численних потреб, змушуючи включатися в різні форми діяльності, роблячи її життя соціально більш багатим і насиченим. Об'єктивною характеристикою спілкування як активної діяльності виступає розширення і збагачення соціальних зв'язків і відносин між людьми. Комунікативні здібності формуються і виявляються безпосередньо в самому процесі спілкування, розвиваються і вдосконалюються в міжособистісних стосунках, які є як умовою спілкування, так і його результатом. Емоційний компонент комунікативних здібностей – це певний емоційний стан учасника комунікативної діяльності. Цей компонент відбиває схильність людини до переживання, тривоги, що являє собою емоційний стан, який виникає у ситуації невизначеної небезпеки та виявляється через очікування несприятливого розвитку подій. В одних ситуаціях комунікативна тривожність може стати бар'єром

для реалізації комунікативних здібностей, оскільки такий стан викликає занепокоєння, нервозність, активізацію вегетативної системи і, як результат – «комунікативний ступор» [5, 41]. В інших ситуаціях реакція може бути зворотною: крайні показники рівнів тривожності в комунікативній діяльності можуть стимулювати внутрішні резерви організму. Люди з низьким рівнем розвитку емоційного компонента є часто неспроможними контролювати свої емоції, у них відсутнє почуття відповідальності. Високий рівень розвитку емоційної складової комунікативних здібностей дає змогу досягати успіху в комунікативній діяльності навіть за наявності несприятливих обставин, адже емоційно стійкі люди дивляться на речі реалістично, усвідомлюють існуючі реалії, діють за нормами та правилами етикету. Взаємозв'язок індивідуально-типових особливостей емоційності та комунікативності досліджувався О.П. Санніковою. Автор робить висновок, що активність суб'єкту щодо пошуку індивідуально-комфортних умов спілкування обумовлена стійкими індивідуально-типовими особливостями емоційності [8, 19].

Розглядаючи співвідношення офіційної та неофіційної підсистем спілкування в студентському колективі, потрібно враховувати те, що неофіційна може, по-перше, доповнювати, конкретизувати офіційну, сприяти досягненню загальної мети і завдань колективу, інтеграції його на діловій основі, по-друге, бути індиферентною до офіційної, по-третє, протистояти цілям офіційної, заважати їх досягненню, приводити до дезінтеграції колективу.

Саме взаємодія конкретних соціальних умов розвитку з індивідуально-неповторною внутрішньою організацією суб'єкта, що реалізується за допомогою діяльності, породжує різні види, форми і рівні соціальної активності.

Таким чином, основними чинниками формування комунікативних здібностей вважаємо: сформованість мотиваційно-потребової сфери особистості студентів: потребу в спілкуванні, ціннісні орієнтації; знання з психології спілкування та основ комунікативної компетентності особистості; соціально-комунікативну активність студентів; адекватну самооцінку студентами власних комунікативних здібностей; соціокультурні особливості становлення студентів; рівень міжособистісних стосунків в навчальній групі студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ануфрієва Н. М. Комунікативна компетентність особистості. // Вісник КНУ ім. Т.Шевченка. Серія: Соціологія. Психологія. Педагогіка. – К.: Київський університет, 2002. – Вип. 12-13. – С.52-55.
2. Бильк В. П., Яковенко С. И. Коммуникативный потенциал будущих учителей // Псих. Наука: Проблемы и перспективы. Доклады Всесоюзной конференции, посвященной 90-летию со дня рождения Действительного члена АПН СССР Г.С. Костюка. – К., 1991. – Т.1. – С. 55-65.
3. Блинова Е.Е. Формирование открытости к общению у будущего учителя: Дисс... канд. психол. наук: 19.00.07. – Херсон, 2000. – 170 с.
4. Вітюк Н. Р. Психологічні особливості формування комунікативних здібностей у майбутніх вчителів: Дис... канд. психол. наук: 19.00.07. – Івано-Франківськ, 2002.
5. Глозман Ж. М. Общение и здоровье личности: учеб. пособие / Ж. М. Глозман. – М.: Академия, 2002. – 198 с.
6. Етнопсихологічні особливості міжособистісного спілкування та їх урахування в процесі взаємодії дітей і дорослих: Навч.-метод. посібник / За ред. Л. Е. Орбан-Лембрик. – Івано-Франківськ: Прикарпатський ун-т ім. В. Стефаника, 1996. – 81 с.
7. Киричук А. В., Федоришина И. Л. Понятие индивидуального опыта и диагностика потенциалов активности субъекта. В сборнике «Современная психология в ценностном измерении». – К., 1994. – 56 с.
8. Санникова О. П. Соотношение устойчивых индивидуально-типических особенностей эмоциональности и общительности: Автореф. дисс. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.01 «Общая психология» / О. П. Санникова. – М., 1982. – 22 с.

Резюме. Стаття присвячена проблемі розвитку комунікативних способностей студентів.

Ключевые слова: коммуникативные способности, коммуникативная деятельность, общение.

The summary. The article deals with the students' communicative skills development.

Key words: communicative skills, communicative activity, communication.

Одержано редакцією 30.09.2009 р.

УДК: 373. 542

М.І. ТАДЕЄВА, М.М. ПАРХОМЧУК

РАННЯ ІНШОМОВНА ОСВІТА В ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТРАДИЦІЯХ

Резюме. В статті розглядаються погляди провідних класиків європейської педагогічної думки щодо вивчення іноземних мов в ранньому дитячому віці, шляхи та методи досягнення при цьому якнайкращих результатів

Ключові слова: іноземна мова, ранній урок іноземних мов, іноземні мови в педагогічній традиції.

Актуальність і постановка проблеми. Вибір Україною курсу на входження в європейський світний простір позитивно вплинув на вивчення іноземних мов в ранньому шкільному віці. Починаючи з 2003 навчального року всі діти України розпочинають вивчення іноземних мов ще в дитячих садках. Вчителі

ЗМІСТ

Бабік О.С. Професіоналізм вчителя як важливий фактор при навчанні іноземної мови у дошкільному навчальному закладі.	3
Ботвінко О.М. Використання комп'ютерних технологій у процесі навчання іноземної мови в загальноосвітній школі.	7
Гронь Л.В. Вимоги до іншомовних текстів для розвитку вмінь розповіді на початковому ступені навчання на мовних факультетах вищих навчальних закладів.	11
Коломієць Н.М. Прийоми Блейна Рея в методі природовідповідності Джеймса Ашера.	15
Коржженевська О.В. Організація самостійної роботи учнів – важливий фактор інтенсифікації навчального процесу.	19
Салюк І.Я. Особистісно-орієнтований підхід у детермінації розвитку іншомовного мовлення школярів.	23
Кропивко І.М., Снічук О.А. Використання ресурсів і послуг мережі Інтернет у викладанні іноземних мов.	28
Цаль Т.В. Використання методів педагогічного стимулювання на початковому етапі навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі та новітні технології.	36
Чорнолоз О.О. Теоретичні основи викладання чеської мови для студентів-філологів у вищому навчальному закладі.	41
Якимчук А.В. Рефлексивні механізми навчання підлітків англomовної комунікації.	44
Волошун А.А. Проблеми застосування сучасних технологій в процесі засвоєння лексики на початковому етапі викладання іноземної мови.	50
Зінчук І.В. Зорова наочність як засіб семантизації іншомовної лексики.	53
Мороз Л.В., Кушнір Н.В. Специфіка роботи над термінами на заняттях іноземної мови у вищому навчальному закладі.	58
Мороз Л.В., Паішко І.О. Основні питання принципів і критеріїв відбору та засвоєння лексичного мінімуму студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.	63
Ніколайчук Г.І. Особливості діалогу в процесі формування комунікативних умінь дитини дошкільного віку.	65
Середюк Л.А. Використання автентичної газетної хроніки на уроках німецької мови.	70
Турко І.-М.Б. Теоретичні аспекти вивчення творчості поетів-імажистів у вищих навчальних закладах.	72
Бричок Б.П. Використання інтерактивних технологій у процесі професійної підготовки вчителів початкових класів.	77
Джеджера К.В. Удосконалення мовлення як проблема формування культури спілкування студентів у вищих навчальних закладах.	80
Дуброва А.С., Снічук О.А., Трофімчук В.М. Принцип взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності з урахуванням їхніх особливостей і прискореним навчанням сприйняття мовлення.	83
Кочубей О.С. Особливості формування іншомовної компетенції студентів-філологів у вищому навчальному закладі.	85
Мазурок О.М. Інноваційні методи навчання іноземних мов у вищій школі в контексті гуманістичної парадигми освіти.	89
Мороз Л.В., Ковалюк В.В., Черуха Н.В. Інтерпретація закономірностей засвоєння іншомовних слів студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.	92
Павелків К.М. Філософські та загальнотеоретичні засади дослідження проблеми формування рефлексивної культури майбутнього вчителя.	95
Перішко І.В. Розвиток інтелектуальних здібностей обдарованих школярів на основі проектної іншомовної діяльності.	100
Пивоварчук Т.О. Фактори розвитку комунікативних здібностей студентів.	106
Тадєєва М.І., Пархомчук М.М. Рання іншомовна освіта в європейських педагогічних традиціях.	109
Воробйова Л.М. Психолінгвістичні аспекти навчання іноземних мов.	113
Гончарук Р.А. Роль перекладу у міжкультурній комунікації і педагогічній соціалізації.	117
Янциур Л.А. Формування інтересу до образотворчої діяльності в системі дитячий садок-школа.	122
Дуброва А.С., Трофімчук В.М. Психолого-педагогічні можливості навчального перекладу і умови їхньої реалізації.	126
Шурин О.І. До питання формування педагогічної культури майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки.	129
Войтович І.С. Батишкіна Ю.В. Комп'ютерні інформаційні технології в реалізації навчальних і наукових проектів у педагогічних вищих навчальних закладах.	131
Шутяк В.Г. Формування у молодших школярів позитивного ставлення до праці.	135
Поліщук Н.В. Особистісно-орієнтована технологія навчання при підготовці фахівців з технологічної освіти.	139

Яциур М.С. Курсова робота з методичних дисциплін у кредитно-модульній системі організації навчального процесу.	141
Герасименко О.А., Герасименко Н.П. Методи реалізації пошуково-дослідницьких проектів на заняттях з трудового навчання у 7-9 класах з використанням інформаційно-пошукових технологій.	147
Трофімчук Л.О. Проблема оптимального вибору методів активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі позаурочних занять.	152
Грипич С.Н. Моральне виховання молодших школярів і дитяча література (психолого-педагогічний погляд на проблему).	156
Попчук О.В. Інноваційні технології навчання як умова розвитку професійної культури майбутніх фахівців документознавства та інформаційної діяльності.	160
Трофімчук В.М. Сутність і класифікація художньо-конструкторських знань та умінь старшокласників, які формуються у процесі трудового навчання.	164
Войтко А.І. Педагогічна підтримка професійного самовизначення учнів 8-9 класів на основі професійних проб.	168
Сіпайло В.О. Використання сучасних систем крою проектування одягу при підготовці майбутніх вчителів технологій.	173
Мохнюк Р.С. Формування громадянської культури студентства – проблема сучасного виховання.	178
Відомості про авторів.	183

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 42

Заснований у 1996 р.

Відповідальний редактор збірника Мороз Л.В..

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Кравчук В.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 25.10.2009 р. Підписано до друку 27.11.2009 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 30,6. Обл. вид. арк. 31,2. Замовлення № 79/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 42.— Рівне: РДГУ, 2009. — 186 с.**

ISBN 966 — 7281 — 09 — 01.

Збірник наукових праць містить статті з проблем викладання мов і літератур світу, а також з теорії і методики виховання, професійної орієнтації, розвитку та навчання учнів і студентів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20